

Conferència de Chris Smith: La relació entre la política, el govern i les arts

Reproduïm la conferència del Chris Smith realitzada al CASM el passat 28 d'octubre. Ex-ministre de cultura a Gran Bretanya, entre 1997 i 2001, i director del Clore Programme for Cultural Leadership, continua desenvolupant una tasca molt important en el recolzament públic a la cultura i l'impuls a les arts. Des de la seva experiència, va reflexionar sobre com ha de ser el paper dels governs amb les arts i la necessitat d'instruments bàsics com ara l'Arts Council.

CHRIS SMITH

Començaré explicant una petita història sobre un ambaixador britànic als Estats Units. Aquest ambaixador va arribar a Washington per ocupar el seu càrrec just a l'època de Nadal. Llavors un periodista del *Washington Post* es va posar en contacte amb ell i li va preguntar "què demanaria per Nadal?". L'ambaixador no volia semblar massa ambiciós o avariciós, i després de pensar-hi un moment, va dir: "El que realment m'agradaria és una gerra de fruites confitades". Es va oblidar d'aquesta resposta fins que dues setmanes després va sortir un article central al *Washington Post* amb el títol: "Què volen els ambaixadors per Nadal?". L'ambaixador espanyol volia la pau del món, l'ambaixador alemany volia la solució definitiva per a Orient Mitjà, i l'ambaixador britànic volia una gerra de fruites confitades. Això és evidentment una lliçó per recordar que sempre s'han de dir les coses correctes a la premsa. Però també és una lliçó per aprendre a ser ambiciós. I em sembla que s'ha de ser ambiciós en allò que demanen al govern amb relació a les arts.

Per què els governs han de tenir interès en les arts?

En qualsevol societat civilitzada el govern té la responsabilitat de promoure la cultura. Abans de res perquè les arts són importants en elles i per elles mateixes: parlen a la nostra imaginació, de la bellesa i la veritat, promouen el pensament i, en general, són importants per a les persones i, per tant, han d'importar als governs. Hi ha tota una altra sèrie de raons: el valor que tenen les arts a l'educació, en la regeneració social de les ciutats i les comunitats, en l'economia del benestar d'un país. Però no s'ha d'oblidar que les arts són valuoses en elles i per elles mateixes. Estaria bé que els governs ho reconeguessin. Tanmateix, cap govern pot tenir com a objectiu crear art. Quan ho han fet han produït l'art més espantós –potser amb l'excepció de la Florència dels Medici. El que els governs han de fer és crear una plataforma en la qual puguin sobreviure els artistes.

Les raons per al suport públic de les arts

La primera raó, és que sense aquest suport és impossible aconseguir la mínima qualitat

artística. El suport del govern a les arts assegura l'excel·lència.

A l'òpera és impossible, o gairebé, presentar els millors cantants, amb una orquestra completa de la millor manera possible sense alguna mena de subsidi. A Gran Bretanya, hi ha un lloc que aconsegueix fer-ho: Blindhome. Presenta als millors cantants d'arreu del món en produccions meravelloses. Però és l'única òpera a Gran Bretanya que pot existir sense subsidis perquè atrau una clientela molt exclusiva que paga sumes molt altes de diners per anar-hi. Fa poc hi va haver un intent de fer òpera al teatre Savoy de Londres sense subsidis. Va fracassar al cap d'un mes perquè no va aconseguir pagar-ho tot. La segona raó per donar suport a les arts és la promoció de la innovació. Si es vol encoratjar noves obres, és molt improbable que es pugui fer funcionar limitant-se a oferir-la, convidant el públic i fent-li pagar, sense cap altra forma de finançament.

Però, has de ser-hi en condicions de donar suport a la innovació, perquè part d'aquesta innovació serà estranya i difícil i una altra part serà crítica. De vegades serà molt crítica del govern. I l'autoritat pública que continuarà donant suport haurà de tenir la valentia de saber que el que està recolzant pot no ser especialment popular ni fidel al govern.

En tercer lloc, també es necessita suport públic per encoratjar l'accés al major nombre de gent a la cultura. Hi ha gent que opina que accés i excel·lència són dos principis totalment contradictoris. Però, no té cap mena de sentit animar l'excel·lència si no s'intenta involucrar-hi la major part de gent perquè l'experimenti. I no té cap sentit donar-hi accés si no és una cosa bona. L'accés i l'excel·lència van de la mà.

Quan es va obrir la Tate Modern a Gran Bretanya el 2000, em van dir: "Bé, obrim aquesta nova galeria meravellosa i necessitem diners per fer-la funcionar". Vaig fer que Hisenda donés a la Tate sis milions de lliures més per tal que la poguessin obrir com volien, i també perquè absolutament tothom pogués entrar-hi de franc a aquell lloc meravellós.

Abans que obrís la Tate Modern van predir que hi anirien dos milions de persones el primer any, i hi van anar cinc milions. Encara ara, quatre o cinc anys després, hi van quatre milions de persones l'any. Quan mires la gent que recorre les

instal·lacions de la Tate Modern, veus tot un ventall de la societat britànica. No és solament un grup de gent raonablement culta, és molt més. És una de les raons per les quals vaig voler que el 2001 tots els museus i galeries nacionals poguessin obrir de franc per a tothom. Ara qualsevol pot entrar al Museu d'Història Natural, el Museu de la Ciència, el Museu Britànic o la National Gallery sense pagar. Aquests museus han augmentat la mitjana de gent un setanta-cinc per cent, i en un o dos casos particulars, com el museu Victoria & Albert, l'assistència ha augmentat un cent cinquanta per cent. És un èxit: hi ha molta més gent que accedeix a les arts.

En quart lloc, s'ha d'assegurar l'accés no és només per al públic, també per als artistes. La possibilitat dels escriptors d'escriure per al teatre, d'encarregar composicions musicals als músics, de donar als artistes visuals la sortida pública que en altre cas no tindrien. És important que el sistema de finançament públic no solament doni suport a organitzacions –és relativament fàcil per a les autoritats públiques limitar-se a donar suport a un teatre, una orquestra o un centre artístic. És molt més difícil donar suport a un artista, un individu. Probablement és una cosa que a Gran Bretanya no fem prou. L'element final de suport públic, és fomentar el desenvolupament i encoratjament de liderat en el sector cultural. Fins ara a Gran Bretanya hem fet poc per formar i preparar persones per al liderat en organitzacions culturals. El director del Museu Britànic es va retirar i la persona que llavors era director de la National Gallery va passar a ser director del Britànic. Va ser un trasllat fantàstic i brillant, però va provocar un majestuós ball de directors de museu. El director de la Portrait Gallery va passar a ser director de la National Gallery, el sots-director de la Tate Gallery va passar a ser director de la National Portrait Gallery, el director del Museu Nacional Escocès va passar a ser director del museu Victoria & Albert. Un canvi de lloc d'un grup relativament petit de persones entre museus nacionals, no hi havia cap sensació d'una nova generació de persones, joves, entusiastes i preparades, disposades a ocupar aquesta mena de responsabilitats. És important el suport públic per tal de tenir aquest un de talent preparat.

Aquestes raons expliquen perquè

és important el suport públic a les arts. Ara bé, sempre hi haurà alguns elements d'activitat cultural i creativa que no necessiten suport públic: Damien Hirst o la majoria de músics pop i rock no solen necessitar cap forma de suport públic. Hi ha tota una sèrie d'activitats comercials que neixen de propòsits culturals i creatius, però que poden aconseguir finançament propi.

Valor econòmic

Vaig dedicar molt temps a discutir amb els meus col·legues que les arts també són importants pel valor econòmic que donen al país. Així vaig intentar calcular quin era el valor econòmic de tota l'activitat creativa. Però ningú no en tenia la més mínima idea. Ningú no havia fet mai cap feina d'estadística. Ningú no sabia quin era el valor de l'economia creativa. Ningú ni tan sols no havia mirat de definir què era l'economia creativa. Així doncs, vam mirar tota una sèrie d'activitats econòmiques –editorial, arquitectura, disseny, música, cinema i disseny de software– i tota la sèrie d'activitats econòmiques que depenien finalment de la creativitat individual i que produïen propietat intel·lectual d'alguna mena.

Després d'haver estudiat aquests sectors vam descobrir que en el Regne Unit el valor d'aquests sectors ascendia a 120 bilions de lliures esterlines l'any. Això vol dir que entren uns 160 bilions d'euros al Regne Unit dels sectors creatius. Hi havia uns 1,3 milions de persones treballant en aquests sectors, i el seu valor era el sis per cent del PIB. També vam descobrir que aquests sectors de l'economia creixien a un ritme doble del de l'economia en general. No cal ser un geni per adonar-se que en la economia industrial avançada la riquesa vindrà d'els sectors creatius. Per tal de continuar creixent vam veure que, en primer lloc, necessitem un sistema d'educació que promoves la creativitat. Tot sovint quan mirem com funciona l'educació, observem la capacitat d'analitzar, de recordar i de raonar, no mirem com desenvolupa i sosté la inspiració creativa.

La segona cosa, és que per als negocis creatius era molt més difícil tenir accés a fons d'inversió. Resulta que la majoria de la gent creativa no és bona fent negocis. Així doncs,

cal cercar maneres de construir un pont entre la comunitat d'inversió i la comunitat creativa.

I finalment, la tercera cosa que necessiten els negocis creatius per sostenir-se ells mateixos és una protecció de bona qualitat per als drets de propietat intel·lectual. En aquest món digital on la tecnologia pot ser transferida arreu del món literalment en un tres i no res, hi ha la necessitat d'assegurar que el creador d'aquella propietat sigui escament remunerat.

Consell de les arts

Sé que a Catalunya actualment esteu discutint com establir un consell de les arts per tal d'ajudar a modular la relació entre el govern banda i la comunitat artística. Al Regne Unit, hem tingut un Arts Council des de 1946. Va ser creat pel govern laborista immediatament després de la segona guerra mundial, amb John Maynard Keynes com primer president. Una de les coses que em va enorgullir com a secretari d'Estat va ser que vaig aconseguir augmentar el finançament de l'Arts Council aproximadament en un vuitanta per cent.

Tenir un Arts Council per conduir la relació entre el suport públic i l'activitat artística és increïblement útil. Als polítics proporciona una pantalla entre ells i coses que poden ser difícils. Un consell de les arts permet promoure la capacitat de ser difícil i crític, i protegeix els polítics si resulta que les coses van malament.

Ara bé, quan passen grans coses els polítics tendeixen a implicar-s'hi. Una de les primeres crisis que va tenir lloc quan jo era secretari d'Estat va ser el quasi enfonsament de la Royal Opera House. Tècnicament, totes les decisions relacionades amb el finançament de la Royal Opera House, com ara la gestió que es feia per mirar de rescatar-la, eren responsabilitat de l'Arts Council i no meva. Però com que era la Royal Opera House i sortia a la primera plana de tots els diaris del país dia rere dia, el ministre era arrossegat a la llum pública. Per tant, quan diem que l'Arts Council té el que es coneix com una relació "a certa distància" amb el govern, he de dir que hi ha ocasions en què aquesta distància s'escurça molt.

En general, aquesta distància ajuda. No ajudarà el polític quan les cas de la Royal Opera House, però sí quan es dona una subvenció a un artista radical que fa una cosa que a un periodista d'un diari comenta i critica. El polític pot dir: no va ser decisió meua, va ser de l'Arts Council. Una escapatòria molt útil.

Per altra banda, la comunitat artística a l'Arts Council trobarà gent que parlen en termes artístics. Si hom confia en un cos de polítics i funcionaris perquè prenguin aquestes decisions, en realitat confia en persones que no estan immerses en el món de l'activitat artística i de les arts perquè facin avaluacions professionals. Un consell d'arts és capaç de prendre les decisions professionals que el polític no pot.

Tres principis en la creació d'un consell d'arts

En primer lloc, s'ha d'estar segur que és independent. Evidentment, la gent que està al càrrec del consell d'arts serà nomenada pel ministre, però un cop nomenada és molt important que tingui independència i llibertat per prendre decisions. Us donaré un exemple: una de les coses que vaig fer quan era secretari d'Estat va ser donar una quantitat substancial de diners a l'Arts Council per tal d'ajudar el teatre en regions d'Anglaterra, fora de Londres que estava en una posició molt difícil. Un gran nombre de sales estaven a punt d'enfonsar-se, els seus deutes anaven augmentant, i tota una vida de treball estava en perill. Així doncs, vaig aconseguir els diners del ministre d'Hisenda—que no va ser fàcil—, i vaig donar els diners extra a l'Arts Council per al teatre regional. Això, per mi, és una jerarquia sensible: que un secretari d'Estat i un govern diguin aquí hi ha diners, aquí hi ha un problema, i aquests diners s'han de dedicar a resoldre aquest problema. Tanmateix, després vaig deixar en mans de l'Arts Council com s'havien d'aplicar aquests diners per tal d'ajudar els teatres regionals. Ells van prendre decisions sobre quins teatres havien de rebre ajut, i quants diners extra havien d'anar a cadascun. Em sembla que és la mena d'equilibri correcte entre el govern i el consell de les arts: el govern pren les grans decisions macro, i el consell de les arts pren totes les decisions micro sobre com dur a terme aquesta política.

Així doncs, en primer lloc, ha de ser independent i ha de tenir llibertat per prendre les seves decisions pròpies. En segon lloc, el consell de les arts no pot ser només assessor, o s'acabarà terriblement frustrat. No farà res més que assessorar i el govern sempre dirà que "no": a la llarga

aquesta relació és sempre una recepta per a un desastre. És molt millor que tingui una autoritat executiva real per prendre decisions sobre on ha d'anar els diners. És molt fàcil assessorar però és molt més difícil pagar.

I la tercera cosa, és assegurar-se que no es converteixi només en un cos que dona diners. S'ha d'assegurar que sigui un veritable advocat de tot el sector artístic. Que pugui fer campanya pel valor de l'art i l'activitat artística. Que pugui fer conèixer al públic per què l'art és tan important. No s'ha de quedar assegut en un racó dient: "Gràcies govern, moltes gràcies pels diners que ens heu donat. Ara marxarem i farem el que vosaltres voleu que fem". El consell ha d'estar allà lluitant per les arts i per la comunitat artística. Perquè encara que hi hagi vegades que diguin "no" als artistes, aquests han de saber que definitivament està al seu costat.

Una cosa més

Amb totes les discussions de burocràcia, estructures i canals de finançament, és important recordar l'art.

En el curs de la història, el que recordem de períodes de civilització no són les decisions preses pel ministre d'habitatge sobre el nombre de cases a construir, sinó les decisions que van fer els arquitectes sobre la manera de construir aquestes cases. No recordem el que va fer i dir la llei de seguretat social, sinó que recordem les simfonies que es van escriure, les obres de teatre que es van crear i les arts visuals que es van produir. Això és una cosa que de tant en tant hem de recordar als polítics, perquè el món polític britànic—estic segur que segurament deu ser el mateix a Espanya—considera la cultura una cosa al marge, una cosa que està allà, en una capseta bonica lligada amb una cita. No és part d'una de les coses centrals que fa el govern, que és feina, salut, escoles, etcètera. És clar que el govern és important per al treball, la salut, les escoles i tot això, però no hauríem d'oblidar que tot allò que és al marge és realment central per a la vida de molta gent. Perquè importa la manera en què la gent pensa i reacciona davant la música, el teatre, el cinema i l'art, i els governs no ho haurien d'oblidar.

Recordo que quan em van preguntar si volia ser secretari d'Estat de Patrimoni Nacional, el primer que vaig dir va ser que m'agradaria canviar el nom del departament, perquè encara que el patrimoni nacional és important, no transmet tot l'abast de l'activitat cultural. Vaig comentar-li a algú que en realitat volia que el departament es digués Departament de Cultura. Va arrufar les celles i em va dir: "No

crec que els britànics estiguin preparats per a la cultura. Si parles de cultura, molta gent pensarà que et refereixes a un lloc per plantar tomàquets". I llavors va callar un moment i va dir: "És clar que, en realitat, és una cosa que plantes en la gent." Que la cultura i l'activitat cultural i creativa és una cosa que plantes en la gent és un concepte que hauria d'estar a primera plana.

ANNEX: Algunes respostes.

La ideologia ha de ser-hi als pressupostos?

Rosa Luxembourg va dir a Lenin: "Si no puc ballar, no vull formar part de la teua revolució." La idea que la vida intel·lectual i la tasca creativa han de ser part del cos polític ve de molt enrere. Ja el 1912, els treballadors del tèxtil de Massachusetts en vaga van marxar sota una pancarta que deia: "Volem pa, però també volem roses!" Això és el que jo penso, no es tracta només de pa sinó també de roses.

L'atenció a les minories.

Al Regne Unit, l'Arts Council té un programa per donar suport a l'activitat artística procedent de comunitats minoritàries diferents. És una part realment valuosa del suport públic. El tenia inclòs a la meua llista de raons per al suport públic. Lo primer a senyalar és que és important per a les identitats culturals i tradicions d'aquestes minories. Després, s'ha d'assegurar que els rituals d'aquesta tradició puguin ser expressades adequadament i que tinguin oportunitat de veure la llum. Però en cert aspecte potser és més important assegurar que la resta de la societat pugui gaudir i experimentar les coses que vénen de tradicions particulars. Hauríem d'encoratjar i permetre que la gran societat blanca pugui tenir accés a la joia i a sentir empatia amb les tradicions de les cultures minoritàries. Em penso que hem d'intentar arreglar-ho en part mitjançant el sistema de comunicació, i en part a través del suport ampli del govern.

El patrimoni és cultura?

Per mi el patrimoni és sens dubte part de la cultura. La recuperació de la memòria i del passat d'on venim com a individus i com a comunitat és una part important de la nostra identitat cultural. Així, la raó per canviar el nom del departament no era abolir el patrimoni, sinó ajuntar el patrimoni a una altra ampla sèrie d'activitats. Només com a exemple, el Museu de Londres, que representa tota la història de Londres, també s'encarrega dels Serveis Arqueològics de la ciutat, les responsables de fer la feina arqueològica sobre els orígens a Londres. Cada vegada que es construeix un edifici al centre, els

Serveis Arqueològics tenen dret a anar-hi i excavar per veure que hi ha hagut en aquell lloc. Tot aquest material acumulat està tancat en capsas a magatzems on ningú no pot veure res. Però van tenir una idea brillant: van donar una capsas amb tota una sèrie d'artefactes diferents a cada escola primària de Londres, de manera que cada escola té ara un petit museu del Londres romà amb trossos d'argila i monedes que els nens poden tocar, passar-se i tenir una cosa que fa dos mil anys que és allà. És una manera d'inspirar-los a pensar en el seu passat i en la memòria de la ciutat i la civilització. Em penso que és una manera molt bona d'utilitzar el patrimoni i fer-lo rellevant per al present.

Per què donar suport a l'òpera i no al rock?

La meua resposta és purament pragmàtica. Si no es dona un subsidi públic a l'òpera, no es podria fer. No tindria possibilitats d'existir. La música rock existeix, té una vida intensament efectiva per ella mateixa sense subsidi públic. Simplifico quan dic que l'òpera necessita subsidis per existir i la música rock en general no, en tot cas parlo de la música rock en la seva forma més comercial. Dit això, diria que hi ha alguns elements de música no clàssica, com el jazz, la música de fusió o les músiques del món que mereixen rebre subvencions, i les mereixen simplement sobre la base pragmàtica de què en necessita i què no.

Hi ha una excepció a tot això, i és quan la gent jove comença i intenta muntar-s'ho com a músic de rock. En el passat, a Gran Bretanya, molts d'ells solien apuntar-se a l'atur i feien servir els diners de l'atur per mantenir a to el cos i l'ànima mentre anaven pel país tocant en clubs i pubs mirant de pujar l'escala de les oportunitats per a tots els músics. Així, en certa manera, el cobrament de l'atur en aquesta fase era una font de subsidi públic que els permetia remuntar el vol com a músics de rock. Quan vam arribar al govern ens varen assegurar que en comptes de rebre el benefici de pobresa, els joves al mateix temps que rebien els diners de l'atur havien de mirar de trobar feina i rebre ajuda per trobar feina. Això no encaixava gaire amb la idea dels músics de fer servir realment el subsidi d'atur com a subsidi. Quan em van fer secretari d'Estat, em vaig reunir amb el secretari d'Estat de l'Atur i vam decidir que en comptes de donar-los els beneficis de l'atur el que fariem seria ajudar-los a començar perquè realment s'impliquessin en la indústria de la música. I ha funcionat molt bé, representa un suport públic per a la música de rock a la primera fase. Més endavant, si realment han

tingut èxit amb la seva pròpia música, no necessitaran un subsidi.

Hem de fer que els cinemes i les sales de concert siguin de franc?

Hi ha una diferència entre els museus i les arts de representació. En els museus tenen col·leccions que han estat reunides al llarg dels segles amb diners públics. Generacions de gent ha pagat amb impostos per tal de crear la mena de col·leccions que tenim. Per tant, no crec que hagin d'anar i tornar a pagar per veure coses que ja han pagat en el passat. És a dir, que de fet estem evitant que paguin doble. Amb els concerts i cinemes, no és necessàriament igual.

Mecenatge públic.

Al llarg dels temps, els artistes havien de dependre de mecenes d'una manera o altra per tal de poder fer el seu art. La naturalesa del mecenes ha canviat d'individus privats a l'Estat. No té res de dolent que els artistes tinguin accés a mecenatge d'aquesta mena per tal de produir la seva feina, però és important disposar-ho de manera que no sigui una relació servil. L'artista no ha de tenir la sensació que d'alguna manera està lligat a l'organització o l'individu que li ha proporcionat els diners. Per aquesta raó la relació entre el consell de les arts i l'artista és millor que la relació directa entre l'artista i el govern. Amb el consell hi ha una relació més d'iguals i una sensació d'igualtat en la relació. Això hauria de ser encara més així quan el consell de les arts encarrega feina a un artista. S'ha de sentir lliure dintre de les normes generals de l'encàrrec, pot fer canvis i suggerir una cosa diferent, com fa un arquitecte quan li encarreguen que dissenyi un edifici: s'assabenten dels objectius de l'edifici, els donen un pressupost per treballar i probablement reben algunes normes bàsiques sobre què vol el client, però a partir d'aquí l'arquitecte pot exercir la seva creativitat sobre quina ha de ser la forma de l'edifici. Aquesta és la mena de relació que trobo que ha de tenir un artista amb el seu mecenes.

